

Wykorzystanie owiec w gospodarstwie wyspecjalizowanym w produkcji warzywniczej

Bronisław Borys¹, Władysław Bogacz²

¹*Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy,
Zakład Doświadczalny Kołuda Wielka, 88-160 Janikowo*
²*Regionalny Związek Hodowców Owiec i Kóz w Bydgoszczy,
ul. Hetmańska 28, 85-039 Bydgoszcz*

C hów i hodowla owiec kojarzone są aktualnie z mniej intensywnymi systemami produkcji rolniczej i w takich warunkach są z reguły najbardziej uzasadnione ekonomicznie. Utrzymywanie owiec w gospodarstwach, prowadzących działalność na dobrych glebach i bez trwałych użytków zielonych jest mniej efektywne w porównaniu z innymi kierunkami produkcji rolniczej i może być uzasadnione produkcyjnie, jak i ekonomicznie jedynie jako działalność uzupełniająca, wspomagająca główny kierunek produkcji gospodarstwa. W niniejszym opracowaniu chcielibyśmy przedstawić przykład racjonalnego usytuowania hodowli owiec w intensywnie prowadzonym gospodarstwie Władysława (ojciec) i Marcina (syn) Bogaczów, zlokalizowanym w Gniewkówcu k. Złotnik Kujawskich w województwie kujawsko-pomorskim.

Gospodarstwo specjalizuje się w produkcji warzyw dla przemysłowego przerobu. Powierzchnia użytków rolnych wynosi w nim 180 ha, z których 50% użytkowane jest pod uprawę warzyw: brokułów, fasolki szparagowej, zielonego groszku, cukinii zielonej, marchwi, pietruszki, pasternaku i cebuli. Pozostałe uprawy to: buraki cukrowe, zboża i rzepak. Intensywna uprawa odbywa się według nowoczesnych technologii (nawożenie, deszczowanie, środki ochrony; fot. 1 i 2) i pod nadzorem międzynarodowego koncernu, który jest odbiorcą kontraktowanych warzyw. Po zbiorze warzywa są na miejscu w gospodarstwie poddawane częściowemu przerobowi i przekazywane kontrahentom

wi w formie gotowej do przerobu lub magazynowania (zamrażania) (fot. 3 i 6).

Jedynym inwentarzem żywym utrzymywanym w gospodarstwie są owce – stado zarodowe merynosa polskiego. Hodowane są w tym gospodarstwie od 50 lat. Pierwsze 80 matek zakupiono w 1961 r. ze stada Zootechnicznego Zakładu Doświadczalnego Instytutu Zootechniki w Kołudzie Wielkiej. Obecnie stado liczy 180 matek, z których 94 uczestniczą w programie ochrony zasobów genetycznych merynosa polskiego w starym typie. W stadzie prowadzi się produkcję materiału hodowlanego oraz jagniąt rzeźnych, sprzedawanych na eksport w okresie poprzedzającym święta Bożego Narodzenia. W związku z tym stanówkę przeprowadza się już w kwietniu-maju, a wykoty następują we wrześniu-październiku. Całe stado uzyskuje dobre wyniki reprodukcji: płodność – 97%, plenność – 130–160%, przy 95% odchowie jagniąt. Pozwala to uzyskiwać od 1 matki stada podstawowego produkcję jagniąt na poziomie 1,3 i więcej.

Owce utrzymywane są w systemie alkie-rzowym, a ich żywienie dostosowane jest do głównego kierunku działalności gospodarstwa, jakim jest produkcja warzyw. Najważniejszym celem ich utrzymywania jest wytwarzanie naturalnego obornika do nawożenia upraw warzywniczych. Potrzeby gospodarstwa w tym zakresie wynoszą około 1500 t/rok i owce pokrywają je w 55%. Resztę potrzebnego obornika gospodarstwo jest zmuszone kupować z zewnątrz. Produkcja niezbędnego nawozu naturalnego stymu-

Fot. 1. Nowoczesna uprawa brokułów w gospodarstwie Władysława i Marcina Bogaczów
Fig. 1. Modern broccoli cultivation on the farm of Władysław and Marcin Bogacz

Fot. 2. Nowoczesny sprzęt do ochrony upraw warzywnych
Fig. 2. Modern equipment for protection of vegetable crops

Fot. 3. Obcinanie „różyczek” brokułów po zbiorze
Fig. 3. Cutting broccoli florets after harvest

Fot. 4. Głoby brokułów; odpad pozostający po obcięciu „różyczek”
Fig. 4. Broccoli stalks left over from cutting florets

Fot. 5. Głąby brokułów zadawane dla owiec bezpośrednio na ściółkę w owczarni
Fig. 5. Broccoli stalks given to sheep directly on litter in the sheep house

Fot. 6. Pojemniki z „różyczkami” brokułów przygotowane do transportu do zamrażalni
Fig. 6. Containers with broccoli florets prepared for transportation to refrigerating plant

lowana jest przez skarmianie owcami odpadów z produkcji warzywniczej. W ramach tej funkcji owce „przerabiają” na obornik znaczną część odpadów powstających przy produkcji warzyw, ale nie wszystkie. Część z nich przekazywana jest do pobliskiej biogazowni.

Odpady warzywne zadawane są owcom bezpośrednio na ściółkę w owczarniach (fot. 5). Nie zjedzone resztki zaścielane są słomą i w głębokim oborniku „przerabiane” wstępnie na obornik. Obornik ten, ze znacznym udziałem odpadów warzywnych, musi być po usunięciu z owczarni przez okres około 10 miesięcy przetrzymywany na płycie gnojowej przed wywiezieniem na pola. Stosowany w gospodarstwie system skarmiania odpadów z produkcji warzywniczej nie spowodował nigdy żadnych kłopotów zdrowotnych w stadzie owiec. Odpady te są stosowane jednak tylko w żywieniu owiec dorosłych.

Największą uprawę warzywniczą stanowią brokuły (26 ha), zbierane na tzw. „rózyczki” w dwóch terminach. Odpady, tzw. „głaby” (fot. 4), skarmiane są w okresie wczesnoletnim (15 czerwca – 15 lipca) i jesiennym (25 sierpnia – 10 listopada). Odpady cukinii (owoce o średnicy ponad 4,5 cm) skarmiane są w okresie lipca i sierpnia, natomiast z produkcji marchwi, pietruszki i pasternaku (tzw. „główki”) dostępne są dla owiec w okresie przygotowywania korzeni tych warzyw do sprzedaży, od października do lutego.

Produkcja innych pasz na potrzeby żywienia owiec jest tak zorganizowana, że nie wymaga wyłącznego angażowania na ten cel podstawowej powierzchni pól uprawnych. Produkcję sianokiszzonek, podstawowej paszy objętościowej dla wszystkich grup owiec, prowadzi się jako uprawy przedplonowe na polach wykorzystywanych w późniejszych terminach do uprawy warzyw. Przy zróżnicowanych terminach sadzenia lub siewu warzyw (np. brokułów),

z upraw przedplonowych produkuje się dwa główne rodzaje sianokiszzonek o wysokiej wartości pokarmowej dla owiec: z jęczmienia zbieranego z fazy dojrzałości mleczno-woskowej ziarna oraz z żyta z wsiewką wyki. Zielonki przeznaczone na sianokiszzonki są belowane i foliowane (fot. 7). Zwiększone zapotrzebowanie na słomę ściółkową i przeznaczoną na „zakładkę” pokrywają własne uprawy zbożowe, a niezbędne ilości siana dla jagniąt i matek produkuje się na 10 ha dzierzawionych łąk.

Produkcja tryków i maciorek zarodowych oraz jagniąt rzeźnych na eksport wymaga oczywiście stosowania pasz treściwych. Mieszanki treściwe przygotowywane są w gospodarstwie na bazie specjalistycznych koncentratów z zakupu (inne dla sztuk dorosłych i jagniąt), własnych śrut zbożowych oraz śruty sojowej i suszonych wysłodków buraczanych.

Udział tak funkcjonującej produkcji owczarskiej w całkowitych przychodach gospodarstwa jest stosunkowo niewielki i wynosi około 5%, co świadczy o uzupełniającym charakterze tego działu produkcji. Sama hodowla owiec w prezentowanym gospodarstwie nie jest nastawiona na uzyskiwanie znaczących zysków. Jednak, przemyślane wkomponowanie hodowli owiec w zaprezentowanym układzie organizacyjnym gospodarstwa powoduje, że jest bardzo tania. Równocześnie, dla właściwego funkcjonowania gospodarstwa jako całości ma ona istotne znaczenie ze względu na racjonalne zagospodarowanie dużych ilości odpadów z produkcji warzyw i przetwarzanie ich na wartościowy naturalny nawóz, niezbędny do produkcji wysokiej jakości warzyw.

Duże znaczenie w utrzymywaniu owiec w tym gospodarstwie mają również względy sentymentalne, wynikające z zamiłowań hodowlanych właścicieli i wieloletniej (obecnie już trzypokoleniowej) tradycji hodowli owiec z dużymi sukcesami na tym polu.

USING SHEEP IN AN INTENSIVE FARM SPECIALIZING IN VEGETABLE PRODUCTION

Summary

The 180-ha farm of Władysław and Marcin Bogacz is located in the Kujawsko-Pomorskie province and specializes in production of vegetables for industrial processing. The intensive vegetable cultivation is conducted using the appropriate technology (fertilizing, sprinkling, plant protection products) and supervised by an international company, which buys the contracted vegetables. The only livestock on the farm is a flock of pedigree

sheep (180 Polish Merino ewes). The flock produces breeding stock and slaughter lambs for export. The sheep are kept indoors and their feeding is adjusted to vegetable production. The main objective of keeping the sheep on the farm is to produce manure for fertilizing vegetable crops. Vegetable waste is fed to adult ewes for 9 months per year, and uneaten scraps are “processed” into manure. The production of other feeds for sheep is organized in such a way as to avoid using the basic area of fields under cultivation for this purpose only. Haylage, which is the basic roughage for all groups of sheep, is produced as forecrop in fields that are later used for vegetable growing. The contribution of sheep production to total farm income is about 5%, which makes this branch of production complementary. However, it is important for the normal operation of the farm as a whole because of the effective management of large amounts of waste from vegetable production and their processing into natural fertilizer needed for vegetable growing.

Fot. w artykule: B. Borys

Fot. 7. Zafoliowane bele z sianokiszonką z upraw przedplonowych przeznaczoną dla owiec
Fig. 7. Plastic wrapped bales of haylage from preceding crop for sheep